بەناوی خوای بەخشندە و میهربان

پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

بەناوی گەلەوە

پشت بە حوکمی بڕگە (1)ی مادده (56) لە یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو و لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق، پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق لە دانیشتنی ژمارە (15)ی رۆژی 2009/5/27 ئەم یاسایەی دەرچوواند:

یاسای ژمارە (7) ی ساڵی 2009
یاسای پە یمانگەی دادوەری هەرێمی کوردستان ـ عێراق

ماددەی یەکەم:

لەهەرێمی کوردستان ـ عێراقدا پەیمانگایەك بەناوی (پەیمانگەی دادوەری لەهەرێمی کوردستان ـ عێراق)دا، دادەمەزرێ و پاوەستی وەزیری داد دەبێت.

ماددەی دووەم:

ئامانجی پەیمانگەکە ئەمانەیە:

یەکەم: ئامادەکردنی دادوەران و ئەندامانی ئیددیعای گشتی.

دووەم: شایاندنی دادوەران و ئەندامانی ئیددیعای گشتی ئەوانە کە لەپلەی سێهەم و چوارەمن و هێشتا لەوەزیفەدان .

سێیەم: شایاندنی کادیرە یاساییە جۆربەجۆرەکان لەفەرمانبەرانی ئەنجومەنی دادوەری و وەزارەتی دادو، وەزارەت و دەزگاکانی تری حکومەت و بەرزکردنەوەی کاراییان.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: ئەنجومەنێك سەرپەرشتیی پەیمانگەکە دەکات پێی دەڵێن: ئەنجومەنی پەیمانگە، لەمانەی خوارەوە پێك دێت.

1- جێگری سەرۆکی دادگای پێداچوونەوە .... سەرۆکە.

2- گەورەترین (کۆنترین) دادوەری دادگای پێداچوونەوە ..... جێگرە.

3- سەرۆکی ئەنجومەنی شوورای هەرێم .... ئەندامە.

4- سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتکاری دادوەری .... ئەندامە.

5- سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتکاری دادی .... ئەندامە.

6- سەرۆکی داواکاری گشتی (الادعاء العام) .... ئەندامە.

7– عەمیدێك لەعەمیدەكانی كۆلیجەكانی یاسا لەهەرێمدا كە وەزیری فێركردنی بالاّ و توێژینەوەی زانستی دەست نیشانی دەكا بەپێی راوێژ لەگەڵ وەزیری داد.... ئەندامە.

8– بەڕێوەبەری گشتیی پەیمانگەكە بەپێی راوێژ لەگەڵ وەزیری داد..... ئەندامە و بڕیاردەرە.

9– نەقیبی پارێزەرانی كوردستان ..... ئەندامە.

دووەم: ئەركوفەرمانی سەرۆك، لەكاتی پێواریيدا (غیاب) دەكەوێتە سەر شانی جێگرەكەی.

ماددەی چوارەم:

ئەنجومەنی پەیمانگە، لانی كەم مانگی یەك جار كۆدەبێتەوە و، سەرۆكی ئەنجومەن، یان سیان لەئەندامەكانی بۆیان هەیە لەكاتی پێویستدا داوای كۆبوونەوە بكەن، ئەنجومەنیش بەئامادەبوونی دوو سێیەكی ئەندامەكانی كۆدەبێتەوە و، بڕیارەكانیشی بەزۆرینەی دەنگ دەردەكات، ئەگەر دەنگەكانیش یەكسان بوون، ئەوا ئەو لایەنەیان دەبیاتەوە كە دەنگی سەرۆكی لەگەڵە.

ماددەی پێنجەم:

ئەنجومەن ئەم ئیش و كارانەی خوارەوە دەكات:

یەكەم: سەرپەرشتیی گشتی پەیمانگەكە دەكات.

دووەم: پلان، بۆ رێكخستنی كاروبارو، پەرەپێدانی پەیمانگەكە و، سەرپەرشتیی جێبەجێ كردنیان پێشنیاز دەكات.

سێیەم: لەسەر ئەساسی بڕوانامە و لێهاتوویی و نمرە و دەستپاكی كەمەرجی یاسایین بۆ قبوڵكردن، ژمارەی داواكراو لەو قوتابیانەی پێشكەشیان كردووە بۆ پەیمانگەكە هەڵدەبژێرێت.

چوارەم: تاكە تاكەی بەرنامەی تیۆری و تەتبیقی بۆ خوێندن دادەنێ و، دەرسەكانیان دەستنیشان دەكات.

پێنجەم: وادەی دەست پێكردنی خوێندن و كۆتایی هاتنی خوێندن و دەستنیشانكردنی وەرزەكانی خوێندن و ماوەكانیان و، ماوەی پشووەكانیش دیاری دەكات.

شەشەم: رێساكانی تاقیكردنەوەو، وادەكانیان و، چۆنییەتی رێكارەكان و موراقەبەی رەوشی تاقیكردنەوەكان دادەنێ.

حەوتەم: ئەنجامەكانی تاقیكردنەوەكان ئیقرار دەكات.

هەشتەم: بەپێی ئیحتیاجی و، بەپێی مامناوەندی (معدل) نمرەكانی تەواو كردنی پەیمانگەكە و، بەپێی ئارەزووی قوتابی، سەركەوتووەكان تەسنیف دەكات كەببن بە دادوەر و ئەندامانی داواكاریی گشتی.

نۆیەم: رێساكانی زەبتی (الانضباطية) بۆ قوتابیانی پەیمانگەكە دادەنێ.

دەیەم: پێڕۆی ناوخۆی پەیمانگەكە دادەنێ.

ماددەی شەشەم:

ئیدارەی پەیمانگەکە، بەڕێوەبەرێکی گشتی بەڕێوەی دەبات بەمەرجێ قـازی بێـت لـەسـنفی یەکـەم، بەفـەرمانی هەرێم دادەمەزرێت لەسەر (پێشنیازی وەزیری داد دوای راگۆڕینەوە لەگەڵ ئەنجومەنی دادوەریـدا) بەمـەرجێ سیفەتی قازێتییەکەی بۆ بمێنێتەوە.

ماددەی حەوتەم:

بەڕێوەبەری گشتیی پەیمانگەکە ئەم ئەرکوفرمان و کارانەی خوارەوە دەکات:

یەکەم: بەڕێوەبەردنی کاروباری زانستی و ئیداری و دارایی پەیمانگەکە.

دووەم: جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی ئەنجومەن.

سێیەم: نواندنی پەیمانگەکە، لەبەردەم دەستە رەسمییەکان و نارەسمییەکاندا.

چوارەم: بەرزکردنەوەی راپۆرت لەبارەی رەوشی خوێندنەوە بۆ ئەنجومەنی پەیمانگە.

پێنجەم: هەر ئیشێکی دی کە ئەنجومەن دەسەڵاتی پێ بدات.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: ئەوەی لەپەیمانگە وەردەگیرێت و ئامادەکرێت بۆ قازێتی یان بۆ ئەنـدامی داواکـاری گشـتی، پێویسـتە ئەمانەی هەبێت:

1- پێویستە جنسییەی عێراقی بێت و، شایانی تەواوەتی هەبێت.

2- هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بەخوێندن و بەنووسین بەرەوانی بزانێت.

3- پێویستە رەوشت و ناوبانگی باش بێت و، بەجینایەتی دەسەنقەستی غەیرە سیاسی یان بەجونحەی ئابڕووەبـەر حوکم نەدرابێ و، لەوەپێش لە پەیمانگە دەرنـەکرابێ تـەنیا مەگـەر بەنەخۆشـییەکی ناچـاری و سـەلمێنراو بەراپۆرتی لیژنەی پزیشکیی رەسمی لەبەر هۆی ناچاری.

4- دەبێ لەهەموو ئەو نەخۆشی و کەمئەندامییانە سەلامەت بێ کە رێگەی ئیشەکەی لێ دەگرن.

5- دەبێ لە زانکۆیەکی عێراقی یان لە زانکۆیەکی بڕواپێکراوەوە بڕوانامەی بەکالۆریۆسی وەدەست هێنـابێ، بەمەرجێ خوێندنی تێدا رێك و پێك بێت و، لە (باشە)ش کەمتر نەخەملێنرابێ,

6- تەمەنی لە (40) ساڵ زیاتر نەبێ.

7- دەبێ بۆ ماوەی (8) ساڵ بەکردار لەدەزگاکانی وەزارەتی داد، یان ئەنجومەنی دادوەری، یـان دادگاکـانی پەیوەست بەوان کاری کردبێ، یان بۆماوەی لانی کەم لە (8) ساڵ کەمتر نەبێ پارێزەرایەتی کردبـێ یـان وەزیفەیـەکی یاسـایی لەدایـەرەکان و بەڕێوەبەرایەتییـە یاسـاییەکانی وەزارەت و دەزگـا حکومییەکانـدا کردبێ، بەمەرجێ هەر ساڵەی لانی کەم (5) دەعوای گرتبێ جا ئەوەی بڕوانامەی ماجسـتێری لەیاسـادا هێنابێ، دوو ساڵی لەو دوو ماوەیە بۆ دادەشکێ و، ئەگـەر بڕوانامـەی دکتـۆرای لەیاسـادا هێنـابێ (5)

سالێ بۆ دادەشكێ، ئەو كاركردنەش بەر لەوەرگرتنی بڕوانامەكان بوو بێت، یان پاش وەرگرتنیان هیچ فەرقی نییە.

8- پێویستە حیزبی نەبێت یان سەر بەهیچ لایەنێكی سیاسی نەبێت، ئەگەر حیزبی بوو ئەوا پێویستە كاتێ بۆ پەیمانگاكە پێشكەش دەكات پەیوەندی خۆی بەحیزبەوە ببچڕێت.

9- پێویستە لەتاقی كردنەوەی بەنووسین و بەزارەكیدا لەو یاسایانەدا سەركەوێت كە ئەنجومەنی پەیمانگاكە بڕیاری دەدات.

10- پێویستە لەو رووبەڕوو بوونەوەیەدا سەركەوێت كە ئەنجومەنی پەیمانگاكە لەگەڵی ئەنجامی دەدات.

دووەم: ئەو پارێزەرانەی لە پەیمانگەكە بۆ مەبەستی ئامادەكردن و شیاندن قبوڵ كراون، لەحوكمەكانی بڕگەی (7، 8)ی (یەكەم)ی ئەم ماددەیە دەبووردرێن.

ماددەی نۆیەم:

ژمارەی ئەوانەی كە سالآنە وەردەگیرێن بۆ ئامادەكردنیان وەك قازی و ئەندامانی داواكاری گشتی لەسەر ئەساسی پلانی ئەنجومەنی دادوەران و وەزارەتی داد دیاری دەكرێن.

ماددەی دەیەم:

یەكەم: ئەو فرمانبەرەی لەپەیمانگا وەردەگیرێت ئیجازەی دوو ساڵ خوێندن وەردەگرێت بەمووچەی تەواو لەگەڵ دەرماڵەكانیدا.

دووەم: ئەو پارێزەرەی لەپەیمانگاكە وەردەگیرێت، دەرماڵەیەكی مانگانە وەردەگرێت بەقەدەر ئەو مووچە و دەرماڵانەی كە برادەرەكانی لەوەزیفەدا وەریدەگرن، بەپێی ساڵەكانی خزمەت و بڕوانامە.

سێیەم: هەر كەسێ لەبەر هەر هۆیەك لەپەیمانگە فەسڵ بكرێ، زامن دەكرێ بە گەڕاندنەوەی هەموو ئەو مووچە و دەرمالآنەی كەوەری گرتووە، مەگەر بەهۆی نەخۆشی رێگر و سەلمێنراو بەڕاپۆتی لیژنەی پزیشكی فەرمی.

ماددەی یازدەم:

یەكەم: ماوەی خوێندن لە پەیمانگەدا چ بۆ ئامادەكردنی قازی، چ بۆ ئامادەكردنی ئەندامانی داواكاری گشتی، دوو ساڵی تەقویمییە.

دووەم: بۆ هەر ماددەیەك لەماددەكانی دەرس لەپەیمانگەدا و هەر لێ توێژینەوەكیش كە قوتابیان دەبێ پێشكەشی بكەن (100 نمرە) دادەنرێت.

سێیەم: پلەی بچووكی سەركەوتن بۆ هەر ماددەیەك و لێ توێژینەوەیەك پەنجا لە سەدە (50٪) بەمەرجێ موعەددەلی گشتی بۆ هەموو ماددە و لێ توێژینەوەكان لە شەست لەسەد (60٪) كەمتر نەبێت.

چوارەم: (60٪) نمرە، بۆ هەریەك لەماددەكانی مورافەعاتی مەدەنی و ئوسوولی دادگاییكردنی جەزائی تاقیكردنەوەكانی نووسین و، (40٪)ی تریشی بۆ هەڵسەنگاندنی ساڵانەی قوتابی دادەنرێ.

ماددەی دوازدەم:

هەر كەسێ (20) سەعات لەهەر فەسڵێكی دراسی پێوار (غائب) بێ، لەپەیمانگە فەسڵ دەكرێ، مەگەر پێوارییەكەی بەهۆی نەخۆشییەكی رێگرەوە بوو بێت، بەراپۆرتی لیژنەیەكی پسپۆڕی پزیشكی سەلمێنرابێت و، یان لەبەر هۆكاری ناچاری تر كە ئەنجومەنی پەیمانگە قبوڵی كردبێ، ئینجا دەتوانێ ساڵەكە لەگەڵ دەورەی ئایندەدا دووبارە بكاتەوە.

ماددەی سیازدەم:

یەكەم: لەئەنجامی كۆتاییدا، بە(مكمل) دادەنرێ لەهەر ساڵێكی دراسیدا، هەر كەسێ:

1- نمرەی سەركەوتنی لەیەك ماددەدا، بۆ هەر فەسڵێكی دراسی بەدەست نەهێنابێ، یان لەو لێ توێژینەوەیەدا كەدەبێ پێشكەشی بكات، یان موعەددەلی گشتی بۆ ساڵێكی دراسی لە (60٪) كەمتر بووبێ.

2- لەتاقیكردنەوەی كۆتاییدا (دەوری یەكەم) دواكەتبێ بەهۆی نەخۆشییەكی رێگرەوە، كە بەراپۆرتی لیژنەیەكی پزیشكی فەرمی سەلما بێت و ئەنجومەنی پەیمانگەش قبوڵی كردبێت.

دووەم: (مكمل) لە موعەددەلی گشتیدا بۆی هەیە، یەك ماددە یان زیاتر بۆ تاقیكردنەوە هەڵبژێرێ، بۆ ئەوەی نمرەی سەركەوتن لە مەجموعدا بەدەست بهێنێ.

سێیەم: مكمل لەفەسڵی دراسیدا لەماددەیەكی دیراسەی تەتبیقیدا بەنووسین لەتاقیكردنەوەی موكمیلەكان ئیمتیحان دەدات و، هەڵسانگاندنی فەسڵیشی بۆ دەمێنێتەوە.

ماددەی چواردەم:

لەتاقیكردنەوەی كۆتاییدا، بەدەرنەچوو دادەنرێ، هەر كەسێ:

یەكەم: نمرەی سەركەوتنی، لەیەك ماددە زیاتردا، یان لەماددەیەك و لێ توێژینەوەی دەوری یەكەمدا بەدەست نەهێنا، یان لەیەكێكیاندا و موعەددەلی گشتی.

دووەم: مكمل بووبێ و، نمرەی سەركەوتنی لەتاقیكردنەوەكانی موكمیلاندا بەدەست نەهێنابێ، یان لەبەر هەر هۆیەك بەشداریی تێدا نەكردبێ.

ماددەی پازدەم:

هەر كەسێ، لەهەر ماددەیەك لەو ماددانەی تاقیكردنەوەی تێدا دەكات،گزی بكات، یان لەساڵی یەكەمدا سەرنەكەوتبێ لەپەیمانگە فەسڵ دەكرێ، بەڵام ئەوەی لەساڵی دووەمدا سەرنەكەوێ ئەوە دەتوانێ بۆ تەنیا یەك جار بەو ساڵە دابچێتەوە لەگەڵ دەورەی دووەمدا، مەگەر دەرنەچوونەكەی بەهۆی گزییەوە بوو بێت.

ماددەی شازدەم:

دەرچوانی پەیمانگەکە دەکرێن بەم دوو پلەیەی خوارەوە:

یەکەم: پلەی (أ): هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە موعەددەلی هەموو ماددەکانیان و لیَ توێژینەوەکەیان بۆ هەردوو ساڵەکە لە(80٪) کەمتر نییەو، یەك ساڵیشی پیَ دەدریَ بۆ مەبەستی زیادە و تەرفیع.

دووەم: پلەی (ب): هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە موعەددەلی هەموو ماددەکانیان ولیَ توێژینەوەکەیان دەکاتە (70٪) لەسەد و، تا (79٪) حەفتاونۆ لەسەد بۆ هەردوو ساڵەکە، ماوەی (6) شەش مانگیشیان بۆ مەبەستی زیادە و تەرفیع پێدەدرێت.

ماددەی حەڤدەم:

سەرکەوتووەکان لەکۆتایی ساڵی دووەمدا تەسنیف دەکرێن بۆ قازی و ئەندامانی ئیددیعای گشتی بەپێی پێداویست و بەپێی نمرە و، ئارەزوو.

ماددەی هەژدەم:

دەرچووی پەیمانگە بەپێی فەرمانی (رسوم) هەرێم دادەمەزریَ، لەمەنسەبی قازی سنفی چوارەم ئەگەر بۆ قازێتی شیاو کرابوو، یان بە وەزیفەی جێگری داواکارە گشتی لەسنفی چوارەم دادەمەزریَ ئەگەر بۆ ئەم وەزیفەیە شایان کرابوو، ئەوەش بە مووچە و سنف و ئەو پلەیەی کەبەپێی بڕوانامەکە و خزمەت و ئیش و ئەو (قدم)ەی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە پێی دەدریَ. ماوەی خوێندن لە پەیمانگەکەدا بە مومارەسە دادەنرێت بۆ مەبەستی دامەزراندن و دیاریکردنی مووچە بۆ کەسێك کە خاوەن وەزیفە نەبێت.

ماددەی نۆزدەم:

کەسیَ ئەم پەیمانگەیە تەواو بکات، بڕوانامەی (دەبلۆمی بەرز)ی لە زانستەکانی دادوەریدا پێدەدریَ کە دان بەوەدا دەنیَ کە پێداویستیەکانی خوێندنی پەیمانگەکەی تەواو کردووە و، تەقدیرەکەشی تێدایە و، ئاماژەش بە زنجیرەی دەرچوونەکەشی دەکات.

ماددەی بیستەم:

هیچ قازییەك یان جێگرێکی داواکای گشتی دانامەزریَ، دوای دەرچوونی ئەم یاسایە، مەگەر لەپەیمانگەی بەرزی قازییەکان دەرچوویَ، یان لەهەر پەیمانگەیەکی قەزائیی هاوشانیدا لەعێراق دەرچوویَ.

ماددەی بیست و یەکەم:

بەدەر لە حوکمی ماددەی بیستەم لەم یاسایە، دامەزراندنی قازییەکان و ئەندامانی داواکاری گشتی، بەپێی حوکمەکانی یاسای دەسەڵاتی دادوەریی بەرکار لەهەرێمی کوردستان ـ عێراقدا دەبێت، تا تەواوکردنی دەورەی یەکەمی پەیمانگە دادوەری، کە بەپێی ئەم یاسایە دامەزراوە.

ماددەی بیست و دووەم:

وەزیری داد بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی بیست و سێیەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران، لایەنە پێوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی بیست و چوارەم:

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یا بڕیارێك ناکرێ لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا پێچەوانە بێت.

ماددەی بیست و پێنجەم:

ئەم یاسایە لەڕۆژی بلاوکردنەوەی لەرۆژنامەی (وەقایعی کوردستان)ەوە جێبەجێ دەکرێت.

عدنان موفتی

سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

هۆکاری دانانی ئەم یاسایە

لەبەرئەو پەرەسەندن و پێشکەوتنەی لەهەرێمی کوردستان ـ عێراق، لەبواری بەکارهێنان و دامەزراندنی دەزگا دەستوورییەکاندا روویداوە و، لەبەر ئەوەش کە یاسای دەسەلاتی قەزاوەت ژمارە (23)ی سالی 2007 دەرچووە، کە لەحەقیقەتدا بەهەنگاوێکی گەورە دادەنرێت لەرەوشی سەربەخۆیی دەسەلاتی دادوەری لەهەرێمەدا و، بۆ پەیداکردنی هاوگونجان لەگەڵ ئەو پەرەسەندن و پێشکەوتنەدا و بۆ بەهێزکردنی ئەو رەوشەو لەپێناوی پەیداکردنی کادیرێکی زۆری خاوەن عیلم و زانست و پیشە بۆ ئەو دەزگایانە، وەك قازی و ئەندامانی ئیددیعای گشتی کە بتوانن ئیشی سەرشانی خۆیان بە لێزانی و توانایی و لێهاتوویی ببەنە سەرو، بۆ پێشخستن و بەرەوپێش بردنی کەفائەتی ئەو قازی و ئەندامانی ئیددیعای گشتییەکە هێشتا لەخزمەتدا کاردەکەن و لەپێناوی بەرزکردنەوەی ئاستی زانستی و یاسایی ئەو کارمەندانەی کە لەو دەزگا قەزاییانەدا کاردەکەن و، لەو دەزگا عەدلییانەدا تێدەکۆشن و، لەپێناوی بەرزکردنەوەی کەفائەت و لێهاتوویاندا، بۆ ئەوەی بتوانن مەنسەبە جۆربەجۆرەکانی قەزاوەت بەدەست بهێنن و، لەپێناوی پەرەپێدان و پێشخستنی ئاستی یاسایی ئەو کارمەندانەی لەدەزگا فەرمییەکان و نیمچە فەرمیەکاندا لەهەرێمدا کاردەکەن وبەرزکردنەوەی نەوای پارێزەرانیش بەدیهێنانی هەموو ئەو ئەمانجانەدا، ئەم یاسایە دانرا...

تێبینی/ ئەم یاسایە بەبریاری ژمارە (7)ی سالی 2009 لەلایەن سەرۆکی هەرێمی کوردستانەوە دەرچوێنرا